Konrad Mäe elust ja loomingust

Konrad Mäe mälestusnäitus Tartu Riiklikus Kunstimuuseumis annab ülevaate kunstniku kaks aastakümmet kestnud loomingust, mille alustavad õpilaspõlve joonistused (1903/1904) ja lõpetavad Saadjärve maalid (1923/1924). K. Mägi oli rahutu rändaja. See peegeldub eredalt tema teostes ja laseb tema loomingu jagada perioodideks. Iga etapp, iga uus maakoht andis erinevaid elamusi looduse mõistmiseks ja mõjustusi uute väljendusvahendite otsimiseks, millele lisandus sugemeid üldvalitsevatelt kunstivooludelt.

1903.—1905. a. õppis K. Mägi Peterburis Stieglitzi kunstikoolis, kus ta revolutsioniliselt meelestatud õpilaste demonstratsioonist osavõtmise pärast oli sunnitud lahkuma. Sellest ajast säilinud söejoonistused näitavad kooli kipsmudelite studeerimisele rajatud õppemeetodit, kuid tõendavad õpilase maalilist joonistamislaadi ja kuiva õppeülesande elustamist valguse-varju mänguga.

Lahkunud koolist, teenis K. Mägi leiba kontoriametnikuna ja täiendas joonistamisoskust. 1906. a. kevadel siirdus ta Peterburist Ahvenamaale, kus teda ootasid õpingutekaaslased N. Triik ja A. Tassa, kes samuti opositsioonist osavõtmise pärast olid sunnitud katkestama õpingud Stieglitzi kunstikoolis. K. Mägi oli kunstiõpinguid alustanud skulptuuris ja olnud A. Adamsoni õpilane. Ahvenamaal aga jättis ta maha peitli ja haaras pintsli. On jäänud selgitamata, kas ta tegi seda Ahvenamaa omapärase loodusе ajel või kaaslaste-maalijate mõjustusel. Ahvenamaal loodud teoseid pole õnnestunud saada käesolevale näitusele.

Sügise saabudes siirdus Ahvenamaa koloonia Helsingisse, kus K. Mägi ja A. Tassa asusid ümber kirjutama Soome Kirjanduse Seltsis hoiul olevat Jakob Hurda rahvaluulekogu. Töö oli vaevav ja tüütu, kuid kindlustas sissetuleku ja laskis koguda reisiraha, sest eesmärgiks oli Pariis. Pääs sinna avanes 1907. a. sügisel. Järgmisel kevadel alustasid K. Mägi ja A. Tassa matka Norrasse, sest E. Griegi, H. Ibseni ja E. Munchi kodumaa põhjamaine salapärasus veetles sel ajal rohkem kui lõunaradade päikesehelgus ja iidne kunstipärand.

Lühikese matka asemel kujunes Norras viibimine K. Mäele pikaks võitluseks majandusliku kitsikusega, mis ei lasknud täit rõõmu tunda Norra maastikust ega süveneda kultuuririkkustesse. Ka hakkasid sel ajal ilmnema tervisehäired. 1910. a. veebruaris kirjutas K. Mägi Fr. Tuglasele:

«Minul läheb viimasel ajal õige räbalasti — ei tea enam, kust otsast kinni hakata. Oli koht, kaotasin ta ja nüüd istun päris põhjas, sest sarnast kohta ka enam siin loota pole ehk küll terve kuu aega ümber kolanud olen.»

1910. a. suvel õnnestus teoseid Eestisse saata ja hilissügisel kolmandal eesti kunstinäitusel eksponeerida, peaasi — ka müüa. Tänu sel näitusel saavutatud edule hakkas K. Mägi kodumaal tähelepanu äratama. Tema maalid leidsid koha eesti intelligentide kodudes. Seetõttu on ka käesolevas ekspositsioonis Norra-periood õige arvukalt esindatud.

Norras loodud maastikes ilmneb kokkupuutepunkte prantsuse neoimpressionismiga. K. Mägi kasutab intensiivseid värve, mida kannab alusele täppivas laadis. Motiiv on valitud kitsa lõiguna ning täidetud õhu ja valgusega. Selle kõrval maalib ta aga ka üldistavaid avaraid vaateid, milles värvivalik jääb napimaks, saades talvemaastikes sinaka

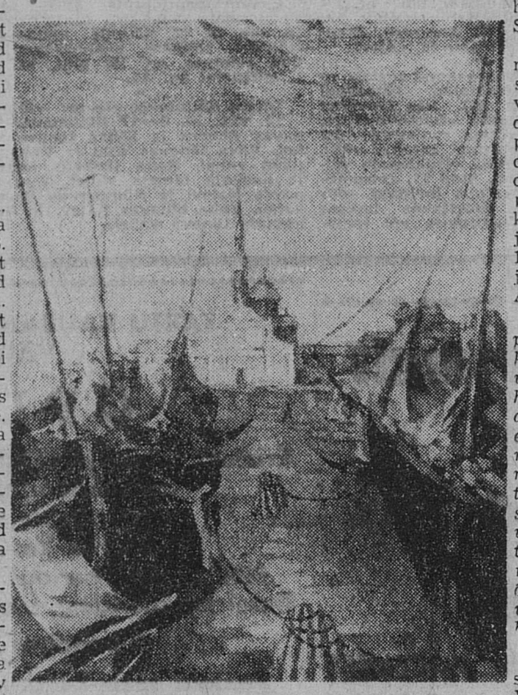

Konrad Mägi. Veneetsia. Õli, 1922.

üldtooni. Kuid mõju ei jäta avaldamata tol ajal maailma kunstis valitsema tõusnud juugendstiil. Selle loodusvormide stiliseerimist, pinna ornamenteerimist ja värviskaala taandamist vähestele toonidele tõendavad soomaastikud, millest eriti mõjuv on punases toonis «Norra maastik männiga».

Kodumaalt saadud raha laskis lahkuda Norrast ja taas asuda Pariisi. Teistkordsel Pariisis viibimisel elas K. Mägi jälle eesti kunstiajaloos tuntud La Ruche'is. Mesipuus, püüdis käia vabaakadeemiates joonistamas ja jagu saada rahapuudusest. 1911. a suvel pääses ta Dieppe'i, kus innukalt maalis linnavaateid ja maastikke. Neist on näitusel ainult «Normandia maastik», mis näitab, et juugendlik stiliseerimine oli taas maad andnud looduslähedasele, värvikale ja täppivale väljendusviisile.

Talumatuks muutunud kitsikusest kurnatuna otsustas K. Mägi 1912. a. aprillis asuda kodumaale. Siin kujunes tema põhipeatuspaigaks Tartu, kust lühemaks või pikemaks ajaks siirdus mujale.

1913. ja 1914. aastal Saaremaal veedetud suved andsid arvukalt etüüde, millest jätkus materjali paljudele teostele. Saaremaa maalides võib tunda foonide värvierksust ja looduses esinevate toonide omasuvalist teravdamist, milles kõlav ülevoolav rõõm annab erilise kirkuse merele, kividele ja rannataimestikule. Lopsakad pintslilöögid, kohati mosaiiki meenutavalt üksteise kõrval, manavad esile veevirvenduse ja õhuväreluse.

1915. aasta veetis K. Mägi põhiliselt Viljandis. Seal valmis rida maastikuetüüde, milles Saaremaa seerias ülistatud värvikus on asendunud pehmete pastelsete toonidega. Ka meeleolult on Viljandi perioodi maastikud lüürilisemad ja intiimsemad. 1915. a. suvel kirjutas K. Mägi A. Tassale:

«Sügis hakkab pea ligi jõudma, kuhu omale talvepesa asutama hakata. Neetud asi, et omal kodu ei ole — on surmani see õhus rippumine ära tüüdanud. Viimasel ajal olen ikka väikest viisi ka tööd teinud ja mõni etüüd on ka õnnestunud, aga võrdlemisi väike...»

Järgmised kaks suve kuulusid Võrumaale. Väsimatult maalis K. Mägi mäekuplite vahele peitunud järvepeegleid ja oru põhjas keerlevaid jõelinte, metsatukki ja nõtkete okstega leinakaski. Võrumaa maastikes tundub, et algul jätkab ta Viljandi etüüdide pehmet laadi, kuid suurenev sisemine pinge toob maastikesse küllastunud toonid, tugevad kontuurid ja rahutu pintslijooksu. Vaatamata sellele, et Kasaritsa maastikud on motiivilt väga lähedased, valitseb igaühes erinev tundevarjund.

Maastikega üheaegselt viljeles K. Mägi rohkesti portreed, kusjuures ta eelistas naismodelle. Saaremaa paleti värvikirkust võib täheldada L. Asmuse portrees. 1915. aastal Viljandis maalitud Fr. Kuhlbarsi portrees kasutab K. Mägi varieeritud pruune toone, nagu paremini avamaks vana kirjamehe iseloomu ja miljööd. Kasaritsa maastike rahutust K. Mäe naisportreedele on omane teatav esinduslikkus, salonglikkus. Ta ei keeldu ülistamast portreteeritava sarmi ega esile toomast tema tualeti ilu, kuid välise võlu kõrval suudab ta näha iga karakteri eripära.

Asunud kodumaale, võttis K. Mägi aktiivselt osa eesti kunstielust, olles ka üks pidevaid esinejaid kõigil kunstinäitustel. 1918. a. kuulus ta kunstiühingu «Pallas» asutajate hulka, hiljem selle liikmeskonda. Eesti Töörahva Kommuuni päevil hoolitses ta koos J. Koortiga kunstivarade päästmise eest. 1919. a. sügisel innustas ta Tartusse kunstiõppeasutuse rajamist, sellele loomise järele asus kunstikoolis «Pallas» juhataja kohustusi täitma ja maali õpetama. Kuid üha enam andis tunda halvenev tervis ja kasvav närvilikkus.

1918. a. suvel viibis K. Mägi Rannus, kust siirdus lühikeseks ajaks Otepääle. See andis ainet Otepää ja Võrtsjärve vaadetele. Neis on omalaadset, ekspressionismile omast pingelisust, tahtlikku loodusevormide moonutamist ja rasket meeleolu, mis pole loodusest tingitud, vaid peegeldab maalijasse kätketud ärevust. Kohati paiskab K. Mägi maastikule ootamatult erksad, vikerkaarest võetud värvid, millest hakkab prevaleeruma teravsinine. Kuid ergad toonid ei too maastikku päikesesäralist rõõmu, vaid mingi ängistuse. Ka selle perioodi portreedes pole enam varasematele omast delikaatset, pisut meelitavat lähenemist, vaid rahutus kajastub nii maalimislaadis kui ka modelli olemuses. Portreteeritav polegi nagu konkreetne isik, vaid üldistatud tüüp kunstnikku ümbritsevast keskkonnast.

1921. a. sügisel asus K. Mägi pikemale välisreisile. Teekond, mis viis üle Saksamaa Itaaliasse, pakkus palju uusi elamusi ja mõjus rahustavalt. Roomast teatas K. Mägi H. Kompusele:

«Olen juba üle kuu aja «igavestes linnas». Linn on igas suhtes huvitav, aga iseäranis huvitavad on kirikud. Siit sõidan ligemas tulevikus lõuna poole — võibolla Capri saarele.»

Itaaliast saadud muljetest sündisid arvukad sini-punased Veneetsia vaated ja ööhämarusse mähkunud Capri motiivid. Vastukaaluks eelmise perioodi rahutule laadile on need maalitud laias rahulikus pintslikirjas. Reis lõppes peatusega Obersdorfis, kust pärinevad küllastunud toonides monumentaalsust taotlevad mägestikuvaated.

Järgnevad aastad kuulusid peamiselt «Pallase» kunstikoolile, kus K. Mägi oli autoriteediks nii kolleegidele kui ka õpilastele. Viimased respekteerisid eriti tema nõudlikkust ateljeetöös ja siirast suhtumist igasse andesse. Tema väga sugestiivne looming viis peaaegu kõik õpilased «mägitsemisele», millele õpetaja aga kohe tõkked ette pani.

1923. ja 1924. a. suved veetis K. Mägi Kukulinnas. Need suved andsid Saadjärve vaateid, milles varieeritud sinised toonid mõne erkpunase aktsendiga loovad iselaadse rahu- ja avarusetunde. Õige pisut on neis aimata kubismile omast vormi geometriseerimist ja ülesehituse konstrueerimist. Teatud rahunemist ja enesseppöördumist tunnistavad ka Konrad Mäe viimased portreed.

1924. a sügisel K. Mäe tervislik seisukord halvenes. Aasta lõpul sõitis ta kunstikooli «Pallas» toetusel Schwarzwaldi sanatooriumi, kus möödus ohtlik kriis. Edasi olnuks vaja puhkust Vahemere pehmes kliimas, ent selleks raha hankida ei õnnestunud. K. Mägi tuli Tartusse tagasi. Olukorra halvenedes ja vaimsete häirete ilmnedes paigutati ta Tartu ülikooli närvikliinikusse, kus ta suri 15. augustil 1925. a.

K. Mägi ei jõudnud öelda viimast loomingulist sõna. See, mis temalt on säilinud meie päevadeni, kõneleb spontaansest talendist, tugevast koloriidivaistust ja sisemisest jõust, mis lasksid paljude hallide päevade kiuste panna lõuendil särama värviröömu.

T. NURK

Eeloleva nädala KINO

«OI, OLESJA, OLESJA...»

Helilooja Juri Miljutin kirjutas 20 aastat tagasi operetimuusika V. Massi ja M. Tšervinski libretole — sündis operett «Trembita». Nüüd võib teda ka kinosaalis kuulata ja vaadata. Sündmustest juhituna oleme Taga-Karpaatia piirikülas mõni aeg pärast Isamaasõja lõppu. Külla ilmub endise krahvi endine lossivalitseja Bogdan Sussik, kellel kavas krahvi varandus üles leida...

Värvifilmi lavastas Oleg Nikolajevski (seiklusfilmi «Jälg ookeanis» looja) Sverdlovski stuudiost. Peaosa esitab Vene NFSV teeneline näitleja Jevgeni Vesnik Väikesest Teatrist (Moskva).

«Ekraanis» lööb «Oscar» ka teise nädala läbi, «Saluut» võimaldab viimaks «Kreeklast Zorbast» vaadata (vt. eelmist filminurka).

F. KUPKA

Esperanto uudiseid

Itaalia kuurort Rimini kuulutas möödunud kevadel välja konkursi noortele abielupaaridele, kes abiellusid esperanto vahendusel. Esperantokeelseid kirjeldusi oma armuloo kohta saatsid 30 abielupaari. Auhinna said tšehhi, austria ja itaalia—bulgaaria paarid. Rimini kuurordi juhtkond korraldab ka tuleval aastal samasuguse konkursi.

* * *

Bulgaaria Esperanto Liit sai oma 60. aastapäeval riigi kõrgema, Kirilli ja Metodij ordeni esimese järgu rahu kaitsmise ja internatsionaalse sõprustöö eest. Bulgaaria Esperanto Liit oma 6400 liikmega ja 200 kohaliku organisatsiooniga on suurimaid Euroopas.

* * *

«Heroldo de Esperanto» nr. 10 teatas eesti esperantisti J. Palu ringreisist Põhja-Soomes. Maikuus pidasin seal loenguid Tallinna kohta, andsin esperanto tunde ja rääkisin oma reisidest Euroopas esperanto abil. Nüüd ilmus jugoslaavia esperantistide häälekandjas «La Suda Stelo» artikkel, kus märgitakse, et eesti esperantist kõneles Soomes Jugoslaaviast, andes edasi möödunud aastal Jugoslaaviast saadud muljeid.

* * *

Bulgaarias õpetatakse praegu esperanto keelt 37 koolis 1830 õpilasele. Itaalias esitati parlamendile seaduseelnõu esperanto õpetamiseks koolides. Belgias esitati samasugune seaduseelnõu haridusministeeriumi kaudu. Austrias õpetatakse esperantot vabatahtliku ainena koolides. Viinis, Grazis ja Salzburgis tegutsevad riiklikud eksamikomisjonid esperantooskuse ja õpetamisvõimete kontrollimiseks, diplomisaajatel on õigus esperantot õpetada. Viini Pedagoogilise Instituudi lõpetajad, kes õppisid seal alatisel esperantokursusel, saavad kõrgendatud palka esperantoõpetajatena töötades.

* * *

Leningradi esperantistid valmistuvad juba vastu võtma välismaa esperantiste, kes saabuvad Leningradi pärast ülemaailmset kongressi Helsingis nn. järelkongressile. Et neid on oodata arvukalt, pöördus Leningradi Esperantoklubi esimees G. Teterin ettepanekuga Tallinna ja kogu Eesti esperantistide poole sellest tööst osavõtuks.

* * *

Palermos (Itaalia) 1969. a. mais—juunis korraldataval Vahemeremaade messil antakse välja esperantokeelseid brošüüre, müürilehti, dokumente, töötab esperanto tõlk, korraldatakse Vahemeremaade esperantistide kongress. Tervitused ja teated antakse valjuhääldajate kaudu edasi ka esperantos ja roheline esperantolipp lehvib osavõtvate maade lippude hulgas.

* * *

Tallinna Võõrkeelte Klubi esperantosektsiooni iganädalastest koosolekutest (kesknädalati Viru tn. 3 klubis) võtab alati osa arvukalt esperantiste ja tihti ka külalisi teistest linnadest. Sektsioonil on töökavas ettekandeid kõikidelt elualadelt, muusikalisi õhtuid, keeleharjutusi, elav ajaleht, 7. oktoobril algas esperantokursus ETKVL Kooperatiivkooli ruumes. Pioneeride Palees juhendab kursust sektsiooni esimees J. Ojalo. Pimedatele hakkab ENSV Pimedate Ühingus esperantot õpetama Raja Palu. Ka kirjalikul esperantokursusel, mida juhatab J Palu, on rohkesti osavõtjaid.

J. PAU

meie lastest?

Peter püüdis lauljaks saada, õppis muusikat, kuid ikkagi läks lavale. Mitmed sõbrad kuulutasid Peterile üpris roosavõitu tulevikku, soovitades tal kuue aasta eest hakata läbilöömiseks kasutama isa nime ja toetust. Tookord oli Peter ootamatult saanud «Tulevikutähe» auhinna (lootustandvamatele noortele näitlejatele — Hollywoodi igaaastane preemia).

Peter loobus selliseid sõpru kuulmast ja läks ühte New Yorgi teatrisse. Muidugi olid eduka debüüdi puhul rõõmsad nii isa kui ka poeg.

Peter Fondast kinos hakati jälle rääkima pärast Roger Cormani filmi «Metsikud inglid» ja ta sai koos teise peaosalise Nancy Sinatraga rohkesti pakkumisi mitmetelt režissööridelt.

Frank Sinatrat oleme kuulnud vähemalt plaadilt või raadiost. Isaga võrdset kuulsust jagav Nancy laulab samuti edukalt ja filmis trumpab isa ülegi. Franki tuntakse tüüposade loojana, Nancy on saavutanud tunnustuse ka karakternäitlejana.

Franki noorem tütar ja Nancy brünett õde Tina pürib vanemale sõsarale konkurendiks. Igal juhul alustas Tina samuti nagu omal ajal Nancy — muusikalises telefilmis ja muusikateatris. Frank Sinatra juunior laulab ka väheke, kuid on seni suuresti õdede varju jäänud.

Chaplin — nimi, mis nõuab endale filmiajaloos tervet köidet.

Chaplinist on kirjutanud Sadoul ja teised, aga kõige paremini õnnestus see temal endal raamatus «Minu elulugu».

Chaplin — see ei ole ainult 79-aastane Charlie, vaid ka Geraldine, Sydney, Michael, Josephine, Victoria, 15-aastane Eugen, kümnene Jane ja kaheksane Anette ning oli Charlie Chaplin juunior. Chaplini vanima poja saaduslik surm on selle aasta välismaa ajakirjanduse kõneaineks. Politseil ei ole õnnestunud mõrvarit tabada (Charlie juunior leiti oma toast Hollywoodis revolvrist tapetuna), kuigi on teada, et sellel 42-aastasel ohvril vaenlasi jätkus.

Noormehena, 1953. aastal, esines Charlie juunior ka oma isa lavastatud «Rambivalguses» ühes pisiosas.

Sydney Chaplinit võib kohata Inglise, Rumeenia ja Prantsuse filmides. Temal on Chaplini lastest kõige soliidsem staaž. Liigub aga kumu, et peamiseks soovitajaks filmidesse ei ole mitte anne, vaid tiitel — Charlie Chaplini poeg.

Michael Chaplin on 21-aastane ja samuti elanud päris kirevat elu. Paari aasta eest oli ta mänginud kolmes filmis (kui välja jätta laste osad «Rambivalguses» ja «Kuningas New Yorgist»), õppinud Kuninglikus Teatriakadeemias ja harjutanud kätt kunstnikuna. Mängis veel isa filmis «Krahvinna Hongkongist», ja oligi armastus kino vastu otsas. Selle aasta algul läks lahku ka oma naisest Patricia Jones'ist, näitlejatarist, ning jäi tööta. Siiski sai ta isaga ära leppida ning lubas hakata meditsiini õppima.

Ödedest-vendadest kõige iseseisvam on Geraldine. 16-aastaselt debüteeris ta balletis ja varsti ka filmis. See toimus isa rangest keelust hoolimata. Geraldine on eht-tšaplinlik daam ja võib-olla kunagi tõuseb ta maailma näitlejaparemiku hulka. Sagedased esinemised filmides panid ka isa uskuma, et tütar võib midagi teha, ja ta leppis olukorraga. Geraldine võeti perekonda tagasi Londonis «Krahvinna Hongkongist» võtetel.

Selles filmis täienes Chaplinite dünastia veelgi: papa Charlie, Sydney ja Geraldine'i partneritena debüteerisid Josephine ja Victoria.

Praegu teevad kaheksateistkümne-aastane Josephine ja kuueteistkümnene Victoria jälle episoodides kaasa. Neid juhib filmis «Arvutusmasin» režissöör Jerome L. Epstein. Peaosa on nagu muuseas antud Sydney Chaplinile.

Teised lapsed nii vara tähtedeks ei tiku, neil läheb veel koolitarkust tarvis.

Bulgaaria dokumentalisti Hristo Kovatševi pojast Olegist tegid mullune «Raudrüüta rüütlid» ja äsjane «Kõige pikem öö» meile hea sõbra ja kinnitasid noore talendi olemasolu. Kuigi sel aastal on Olegil alles 12. sünnipäev, käitub ta nagu tõeline filmitäht. Oleg Kovatšev oli 1500 bulgaaria poisikese seas, kellest valiti välja peaosaline «Raudrüüta rüütlitesse». Olegi vaba käitumine kaamera ees üllatas kõiki filmigrupi liikmeid. Kui olid möödas mõned tele- ja kinofilmid, sealhulgas USA—Bulgaaria värvifilm «Moosekandid», ütles Oleg: «Tahan saada näitlejaks, mis sellest, et ma väsin võtetel, teised väsivad ju ka.»

*

Zoja Fjodorova on nõukogude helikino kaasaegne. Tema 35 aastat kestnud karjääri jooksul ei ole TASS temalt kordagi juhtunud intervjuud paluma.

Hoopis teisiti läks aga Zoja Fjodorova veetleva ja andeka tütrega. Juba esimene esinemine (Viktoria lühifilmis «Kahekesi») tõi kaasa menu ja suure huvi tema vastu.

*

Ameerika näitleja Anthony Quinni kohtame varsti filmis «Kreeklane Zorbas». Paljud ei tea, et tema isa oli kaameramees ja filmis noort Anthonyt juba siis, kui viimane alles põlvpükstes ringi jooksis. Nüüd on Anthony oma poeg, 20-aastane Duncan, debüteerinud isa lavastatud «Kõrbes».

*

Austria näitleja Magda Schneideri tütart Romy Schneiderit tuntakse mitmete erootiliste seikluste järgi Lääne-Euroopa ja Ameerika filmides. Kunagi minevikus oli ta isegi meie külaliseks Kurt Hoffmanni «Ilutulestikus». Kokkupuuted Visconti, Welles'i, Premingeriga andsid Romyle võimaluse end avada ka psühholoogilistes osades.

*

John Wayne'i nägime ammuammu trofeefilmis «Teekond on ohtlik» («Postitõld», 1939). Kauboifilmide kuningale on sirgunud mehine ja kena mantlipärija Patrick, kes sekundeeris isale 7 *western*'is ja mängis mitmeseerialises telefilmis «The Rounders».

*

Iseseisev näitleja on Catherine Allegret, kelle ema Simone Sig-

Géraldine Chaplin.

noret ja isa Yves Allegret («Sõekaevurite» lavastaja) on end meilgi tutvustanud.

*

Mullu äratas meil sümpaatiat Hayley Mills. Neiuna esineb ta samuti tihti isa partnerina, aga vahel saab ka temata läbi.

*

Nõukogudemaa kuulsustest on järglased perekondade kaupa asunud vanemate poolelijäänud teed jätkama või nende tuhmunud nimesid taastama. Teame ju Vertinskeid, Aleinikove ja Sengelajasid.

L. HANNI

Kirjandus Kunst

Vanasõnalisi rahvalaule

TÕHJA JUTU TEE

Kust käib tühja jutu tee?
Lobiseja lõugu mööda,
kavalate keeli mööda,
pettijate piiri pääle,
uskujate uksest sisse.

MINA JA MUUD

Mina laulan, laidan muida,
peksan keelta, petan muida,
ajan ennasta edasi,
tõmban teisi teelt tagasi,
kes on targemad minusta,
virgemad tegema tööda.

LAISA TÖÖ

Tuleb laiska, tuigub laiska,
läheb laiska, läigib laiska —
laisa väli ei vähene,
laisa töö — see ei edene.

PALJU

Oieh-oieh, hoolt on palju,
tegemata tööd on palju,
rikkal on rahada palju,
kuningal on kulda palju,
minul vaesel vaeva palju!

VIHA VÕTAB VILJA

Külatüdrukud, õeksed,
külapoisid, pooledvennad,
kaua te viha peate,
kaua kannate kadedust?
Viha võtab vilja maasta,
kadedus kalad meresta,
taplus linnud taeva alta,
käärib lapsed kätkiesta,
imejad ema sülesta;
kari õuesta kahaneb,
vili väljalta väheneb.

Valinud ja redigeerinud
E. KUBJAS

ARGO-SÖITJAD

ALGUS 2. lk.

«Kas minna, ja üldse...»

«Võtame naised mängu ja pärast teeme minu pool tõelise mürgli.»

«Linnukesed?»

«Nähku, et võin iga sõrme jaoks parema naise leida. Kõrvetan ta sealt mõne kuuga välja.»

Valdeko vaikis. Tal tekkis soov minema joosta. Ilse? Ta tahtis naisele kinnitada, et ta mõistab teda valesti, süüdistab asjatult. Tal pole Peetriga midagi ühist. Meil ei ole ainsatki kokkupuutepunkti. Peeter Punak?! Milline iseteadev lõust! Lõvilakk kleepub otsmikule. Tema silmad on õlised, aga lõug meenutab hästikerkinud lehetaignapirukat. Ta kohiseb nagu aukudega lõõts.

«Lähme juba,» on sõber kärsitu. «Seisame nagu väravapostid.»

«Jäta mind!» Valdeko eemaldus sammu ja tunnistas Peetrit vaenulikult. «Sõida kuradile oma liikude ja linnukestega.»

«Mida sa säutsud, varblane?» üllatus Punak.

«Mine, ma ei taha sind näha.»

«Said päikesepiste?»

Valdeko tahtis Peetriga hoobilt lõpetada ja rääkis ägedalt:

«Oled vastik! Ma pole sind kunagi sallinud. Ilsel on õigus, oled täispuhutud padakonn. Olin tobe, et sinuga maja ehitasin. Tunnen ennast ikka halvasti, kui sinuga koos pean olema. Oled sama palju looja, nagu on saapahari valaskala. Sa armastad ainult iseennast. Jah, armastad isegi toda rasvahunnikut oma lõua all...»

Valdeko veeretas sõnu nagu veskikive mäeveerult kuristikku.

«Mõtlesid enda jaoks välja muinasjutu ja usud seda. Ainult sina, et oma iseteadvust ärkvel hoida.»

«Sina sabaga konn! Vigiseja! Sa ju kardad oma varjugi, vaimuhiiglane!» Peeter tegi kiire liiguse, haaras Valdekol rinnust ja tõmbas ta enda ligi. «Litsun sinu laiaks nagu koogi. Kes sind pures? Mina pole sinu konnasilmadel ju trampinud, sina minu omadel aga küll!»

Valdeko rapsas enda kogu jõuga paremale. Pintsaku nööbid vuhisesid tänavakividele, kuid ta oli nüüd vaba.

«Meie vahel on lõpp, ma ei tunne sind!»

«Tohoh!» naeris Peeter laialt. «Ära oma noore eluga mängi... Teeme üks naisest lahkumise ja minuga leppimise istumine.»

«Ma ei saa!»

«Ilse pärast?» muigas Peeter. «Usu, too naine saab endaga ise suurepäraselt hakkama. Oleme tema jaoks vananenud väljaanne ega küüni isegi Ilse nabani.»

«Sul pole õigust!» Rahunenud Valdeko vihastas taas.

«Tee, nagu paremaks arvad,» lõi Peeter käega, «sa tead küll, kustkohast mind leida.» Ja Peeter läks ülakeha õõtsutades.

«Konn, ikkagi konn!» Valdeko sülitas. Ta oli asjatult aega raisanud. Kui Ilse kõige õigema tee valis, on tal pool maad ehk käidud. Polnud ühtegi taksot ja Valdeko pistis jooksma nagu ketist päästetu. Edasi ja paremale, sinna, kuhu Ilse läks. Mitmesaja meetri ulatuses ei ainsatki kauplust, kuhu üks naiskodanik võiks sisse pöörduda. «Silmad lahti! Kiirust!» ergutas ta ennast. Muruplats. Väiksemad mängivad liivakastis, suuremad sõidavad jalgratastel. Poisike kihutab kolmerattalisel Valdeko kõrval. Ta lõõtsutab ja samm muutub tõntsimaks. Särk kleepub turjale. Valdeko kalkuleeris, et näeb Ilset pärast järgmist käänakut.

«Ei ole.»

Kõnniteel vudis koerakutsikas, üle tänava välgatas uhiuus «Zaporožets».

Kopsudes pistis ja süda lõi kuuldavalt Ta nõjatus vastu majaseina. Talle lähenes noor pere-naine. Kandekotist vaatasid välja läikiva korgiga õllepudelid ja Valdeko tundis, et tema keel on kurgulakke kuivanud. Ta kobas taskutes ja leidis rublalise ning pakkus seda perenaisele: «Mul on tuli sees. Palun pudel õlut ohverdada.» Noorik möödus, pöördus siis tagasi ja naeratas pudelit ulatades: «Kustutage tuli ära.» Valdeko eemaldas korgi hammastega ja jõi pudeli tühjaks suu juurest võtmata. Ta koges esmakordselt, et elab kesklinnast tõeliselt kaugel. Ilse võis paljudesse kohtadesse sisse põigata, valida endale teise tee. Minna parki ja istuda pingile, et toimunu üle järele mõelda. Samas ta loodab temaga kohtuda. Vasakul on roheline tänav, selle vaikse tänava viimases majas nad elavadki. Valdeko jalg jääb hetkeks õhku, et seda raskemini maha sadada. Ta ei jookse enam. Õlad vajuvad alla. Enam pole mingit lootust. Tänav on tühi. Näib, et elamine on nendest individuaalelamutest põgenenud. «Ei tabanud!» mõtles ta nördinult. «Kui ta mind veidigi oleks julgustanud.» Ja lõõdud mees venitas ennast vastumeelselt kodu poole. Siin andis ta ereroheliseks värvitud väravale tugeva jalahoobi. Jaa, Ilse toa aknakardinad jäid liikumatuks. Ka aias polnud kedagi. Lehtla oli samuti tühi. Valdeko süütas värisevate sõrmedega sigareti. Suits oli kibe ja ta viskas selle minema. Kui Valdeko majja tahtis siseneda, pöördus Ilse tänavalt õue. Nähes murest murtud inimest, hüüdis ta muretsevalt: «Kas sa Peetrit otsid?»

«Sina! Sa tulid,» rõõmustas Valdeko.

«Te siis ei läinudki pidu tegema?»

«Saatsin Peetri kuradile.»

«Seda tegid sa hästi,» noogutas Ilse ja lisas: «Kolin veel täna siit minema.»

«Lähed ära?...» Valdeko ei uskunud seda. Ilse naljatab. Ta paneb tema proovile. «Pakkisin oma asjad juba hommikul. Jätan Peetri edasisest lõbust ilma,» ütles Ilse lihtsalt. «Tal pole siis vaja kangelastegude väljamõtlemisega vaeva näha, ei tarvitse linnukeste lõbustamiseks raha kulutada.»

«Ei, ei ole vaja. Ära mine!» ähmitses Valdeko. «Siin ei juhtu midagi halba. Annan oma sõna, et midagi ei tule. Ma tulen temaga toime, ma...»

Ilse muutus irooniliseks: «Ma ei tee muret. Kui soovid, võid mind koli autosse kandmisel ju aidata. Sina, autojuht ja transporditööline.»

«Aga meie?... Mõtlesin, et... Ilse, sa ju mõistad mind. Tule minu juurde ja räägime. Arutame läbi. Me ju ikkagi... Olen sind kogu aeg...» Valdeko kõrvus kohises nagu uppujal.

«Tahtsid ütelda, et oled mind kogu aeg armastanud. Oled nurru löönud ja mind piiranud,» nõustus Ilse. «Oled nämmutanud ja hoogu võtnud. Ära pahanda, kuid ka sina oled sündinud küüruga ja... küürutajaks. Meie elust ei tuleks midagi välja. Peaksin siin iga päev veel peale Peetri nägema... kahte küüru. Ei saa, ma ei taha seda. Mis oli, see unusta.»

«Ilse!» Valdeko haaras naise käest. «Ma ju armastan sind!»

«See on sinu ettekujutus, millest homme vabaned.»

«Ilse, anna mulle vähemalt lootustki,» anus Valdeko.

«See oleks viga.» Ilse vaatas üles. Sinises taevas polnud ainsatki pilvetükikest. «Sinu geneetiline kapital on rabe. Olete Peetriga ühest põhimaterjalist tehtud.»

«Valetad! Ütle, et see nii ei ole,» nõudis Valdeko. Ilse raputas aga pead ja sisenes majja. Valdeko jõllitas suletud uksele, nagu oleks selle taha kummitus kadunud. Ta taipas vaid ähmaselt, mida Ilse sõnad tähendasid.